

Józan vagy jézusi megoldás?

(Máté 4,1–11)

Jézus megkísértés-történetének rengeteg vetülete van; lehetne beszélni például a csoda-problematikáról („Változtasd kenyérré...!”, „Ugorj le...!”), Isten és a világ viszonyáról („Beavatkozik-e Isten...?”), vagy e két téma alapján az ember és Isten viszonyáról (konkrétan a „kérő imáról”). Most azonban úgy szeretném szemügyre venni e „kísértéseket” mint bizonyos örök emberi problémák bemutatását és a rájuk adott különféle megoldási javaslatokat: – 1) *A „kenyér-probléma”* (vagyis a megélhetés): legyen elég, legyen bőséges, legyen mindenkinek, legyen „bebiztosított” (ne kelljen félni a „holnaptól”). – 2) *A társadalmi rend és biztonság problémája* (másképpen: az emberi együttélés és a hatalom problémája): Hogyan lehet érvényesíteni az igazságosságot, megelőzni a törvénysértéseket, vagy ha már bekövetkeztek, megtorolni őket (azaz „helyreállítani a rendet”)? – 3) *A válás problémája*: Hogyan lehet és kell „működtetni” az istenkapcsolatot, hogyan lehet „működtetni” az isteni erőket, hogyan lehet megszerezni Isten abszolút támogatását?

Nézzük meg először a három problémára adott „józan”, „logikus” emberi megoldásokat! – 1) *Keményen kell dolgozni, „hajtani” kell!* Meg kell termelni a szükségleteket, sokat, bőségesen kell termelni! Ha eleget (= elég sokat) termelünk, akkor jut majd mindenkinek, és senkinek sem kell aggódnia, ha a készletek bőségesek. – 2) *Erős hatalmi rendszert kell kiépíteni*, szigorú és alapos, részletes törvényhozással, jól működő igazságszolgáltatással, bíróságokkal, megfelelő létszámú, felszereltségű és felkészültségű rendőrséggel és hadsereggel! – 3) *Megfelelő „vallásgyakorlatokkal”* (imák, böjtök, áldozatbemutatók, szertartások, körmenetek, szentségekhez járulás, rituális előírások betartása, és persze adakozás az egyház céljaira, a papság eltartására) kell biztosítani Isten jóindulatát, illetve mozgósítani kell Isten erejét, „mindenhatóságát”!

Miből fakadnak ezek a megoldási javaslatok? Ugyanez másképpen a problémát talán jobban kiélezve és ezért világosabban: Kiknek van szükségük az említett megoldásokra? Kik szokták ezeket a megoldásokat javasolni? Avagy: Kik szoktak egyet-értetni a felsorolt javaslatokkal?

1) *A materialisták.* Azok, akik *leszűkítik* a létet, akiknek csak a fizikai, megfogható valóság „valóság”, s ezért a materiális problémák megoldását csak materiális síkon tudják elképzelni: termelni kell, sokat kell termelni, még többet kell termelni, be kell biztosítani az anyagiakat (bőséges tartalom kell képezni, új meg új technikákat kell fölfedezni...). Ugyanez a séma ez, amely szerint a modern orvostudomány is eljár: betegségekre gyógyszereket kell kitalálni, illetve bevenni (fizikai problémára fizikai megoldás).

2) *Az impotensek.* A tehetetlenek. Talán furcsán hangzik, de a fogalomtisztázás megmutatja, mire gondolok. Az emberi erő (*power*, „tenni tudás”, „tehet-ség”) kétféle lehet: erő valamihez (*capacity*, képesség, tehetség), vagy erő valami/valaki fölött (*domination*, uralkodás). Ha valakiből hiányzik, vagy gátolt, csökevényes benne az előbbi (amelyet *potency*-nek is lehet nevezni, s ezért ezt a hiányt joggal hívhatjuk *impotence*-nek, impotenciának: tehetlenségnek, képtelenségnek), akkor fog az utóbbihoz nyúlni; magyarul: akiben nincs (elegendő) *teremtőképesség* (*kreativitás*), abban támad föl a vágy, hogy a *meglévő* dolgokat/embereket „mozgassa”, irányítsa, hatalmában tartsa, uralkodjék rajtuk; másképpen: akik nem tudnak (*impotence*) uralkodni önmagukon, azok fognak uralkodni (*domination*) másokon (családban, közösségben, társadalomban, egyházban), vagy fogják elvárni az államhatalomtól, hogy effajta uralkodással „rendet tartson”.

3) *A hitetlenek.* Bármilyen paradoxul hangzik is, így van. Akik számára Isten nem személyes, megtapasztalt *valóság* (papok, püspökök, bíborosok között fokozódó mértékben vannak ilyenek), hanem csak egy *fantom*: ismeretlen, személytelen, kiszámíthatatlan, szeszélyes, óriási erő – vagy másképpen: akik nem hisznek abban, hogy Isten valóban jó, valóban a tengerén hord minket, valóban gondoskodik rólunk (persze csak amennyire szabad akaratunkat tekintetbe véve teheti, vagy ahogy a legjobb nekünk), azok fognak a fönt említett vallási megoldásokhoz folyamodni: mivel bizonytalanok az imént említettek valóságában, vallási trükkökkel akarják kicsikarni őket (pl. Mk 2,18-19: böjtöléssel kivívni Isten „visszafordulását” néphez).

Csakhogy a történelem azt mutatja, hogy a felsorolt „józan”, „logikus” emberi megoldások „nem működnek”, nem hatékonyak, vagyis nem oldják meg az említett örök emberi problémákat. Miért nem? Az előző pontban („Miből fakadnak?”) már benne van a válasz, nevezetesen: *akik így gondolkodnak, azok nem látják a valóságot, következőképpen nem lát(hat)ják a valódi problémákat, következőképpen nem lát(hat)ják a valódi megoldásokat (még elvileg sem), következőképpen a gyakorlatban csak rossz, azaz működésképtelen megoldási javaslatokat tehetnek, következőképpen azok végrehajtása is csak eredménytelen (sőt káros) lehet.* Konkrétan:

1) Az ember éhségét semennyi kenyérral és semekkora életszínvonalal sem lehet kielégíteni; részben mert *az ember életszínvonal-éhsége végtelen* (sosem elég neki, ami van), részben mert „*nemcsak kenyérral él az ember*”. Így voltaképpen nem azért vásárolunk (újból és újból, egyre többet és többet), mert azokra a dolgokra vagy szolgáltatásokra szükségünk van, hanem mert rejtett igényeinket (a végtelenségre és a „nemcsak kenyérré”) akarjuk *ilyen módon* kielégíteni. De ez *sosem* fog menni, mert nincs az a mennyiség, ami elég lehetne, hiszen pótcselkvévről van szó, és a *pótcselkvés* sosem oldhatja meg a valódi problémákat (ahogy disznókat nem lehet gyöngyökkel jóllaktatni, az ember bajait sem lehet pusztán anyagi, fizikai, technikai eszközökkel orvosolni).

2) Semekkora külső erő nem képes szavatolni a társadalmi rendet és biztonságot (vagy a nemzetek békés együttélését). Az ember igazi (legfelsőbb) vágya ugyanis nem az uralkodásra (*domination*) irányul, hanem arra, hogy *ő maga legyen erős* (alkotóképes, teremtőképes, kreatív: *capacity, potency*; csak ez utóbbi az igazi *power*, a *domination* csak *pseudo-power*), illetve hogy *végtelenül erős legyen*. Ezeket az igényeket pedig semekkora igazságszolgáltatás, rendőrség, katonaság nem fogja kielégíteni (ha másért nem, hát azért, mert ott marad az emberben az örök félelem: Attól még meghalok!). A javasolt „józan” megoldás tehát megint csak *pótcselkvés*. Ráadásul az uralkodás (az ilyen vagy olyan formában alkalmazott erőszak) szükségképpen uralkodói (erőszakos) viselkedéseket (bosszút) vált ki azokból, akikre irányul; ez ismét erőszakot vált ki a „kez-

deményezőkből”, és máris készen van és ragyogóan működik – az ördögi kör.

3) Az ember igazi vágya nem az, hogy mankónak használja Istent (bármilyen hatalmas legyen is ez a mankó), hanem hogy *ő maga váljon istenné*: „megistenüljön” (Ády). Persze Abszolútummá nem lehet, de ez az „igazi vágy” nem is erre irányul, hanem hogy *olyan bölcs, nagy, erős, szép és jó legyen, mint Isten, illetve örökkévaló legyen, örökké éljen, mint Isten*. Ezeket az igényeket pedig semmiféle szertartás, szentségek, vallási előírások betartása stb. sem fogja soha kielégíteni, de semmilyen isteni beavatkozás, a legnagyobb csoda sem, mert legbelül az ember mindig érezni fogja, hogy ez csak mankó: *külsődleges pótmegoldás* a valódi belső helyett, ti. hogy *ő maga váljon olyan erőssé (bölcsé, jóvá...), mint amilyen Isten*.

Akárhogy áll is a helyzet mindazal, amit eddig elmondtam, egy biztos: *az említett „józan”, „logikus” emberi megoldásokat Jézus* (az evangélisták tanúsága szerint) *sátáni kísértéseként élte meg*, mondhatnánk úgy is: *sátáni, ördögi megoldásoknak tartotta*. Miért? Az imént már kiderült ez a három alaprobléma közül a közepsőt illetően: a javasolt (emberi) megoldás ördögi kört gerjeszt. Ugyanezt az ördögi jelleget ki lehetne mutatni a másik két javaslatról is, de a továbbiakban nem ezzel akarok foglalkozni, hanem azt akarom áttekinteni, hogy Jézus milyen megoldásokat javasolt a szóban forgó örök emberi problémákra. (Érdemes lesz majd

megfigyelni, milyen lényegiek és valóban logikusak az ő megoldási javaslatai...) *Mit ajánl tehát Jézus? Mit felel a „kísértésekre”?*

1) Természetesen dolgozzunk, szükség van a megélhetést biztosító munkára. De az igazi megoldás: *a) Elégedjünk meg kevéssel* (Mt 6,11: napi kenyér; Mk 8,16-21: egy kenyér a Tizenkettőnek; Mk 12,41-44: a szegény özvegyasszony...; Mt 6,19: ne gyűjtsetek vagyont; Mk 10,24-25: könnyebb a tevének átmenni...). – *b) Amink van, azt osszuk meg a rászorulókkal* (Mk 6,37-42: „kenyérszaporítás”; Mk 8,16-21: megosztani egymással a meglévőt, és nem rivalizálni, kié lesz; Mt 25,35-36: ételt-italt adni...; Lk 12,33: adjátok el, és osszátok ki...). – *c) Vessük el a gondot, az aggodalmaskodást* (Lk 12,13-21: „lebontom csüremeimet... sok évre eltart...”; Mt 6,26-33: ég madarai, mezők virágai: Isten biztosítja, ami kell; Mt 10,29-30: minden szál hajatok számon van tartva; Mk 4,26-29: a nyugodtan alvó paraszt).

2) A karhatalom nem segít. Ehelyett: *a) Vessük el az uralomvágyat* (Mk 10,35-40: Zebedeus-fiak jobb és bal felől ülése; Mk 9,33-35: tanítványok: ki a nagyobb közülük; Lk 22,24-27: versengés, melyikük a nagyobb). – *b) Uralkodás helyett szolgáljunk* (segítségnyújtás, szolidaritás; Mk 9,35: aki első akar lenni, legyen a legutolsó; Mk 10,41-45: köztetek ne így legyen...; Jn 13,12-15: lábmosás, „példát adtam nektek”). – *c) Ha mégis bekövetkezik a baj, feltétel és vég nélkül bocsássunk meg* (ez az igazi erő alkalmazása, ez az igazi hatalom-gyakorlás; Mt 13,24-30: búza és konkoly: „ne tépjétek ki”; Mt 18,21-30: „hetvenszer hétszer”; Mt 5,38-48: „szeressétek ellenségeiteket”).

3) A vallási praktikák nem érnek semmit. Másra van szükség: *a) Ne akarjuk próbára tenni, mit tud Isten, ne akarjuk, hogy Ő rendezze el a dolgokat, ne akarjuk valahogy kikényszeríteni, hogy bevesse magát értünk* (Mt 4,7: „ne kísérsd”; Jn 6,30-31: „milyen csodát művelsz, hogy higgyünk”; Mt 11,28: „milyen hatalommal teszed ezt”; Mk 8,11-13: égi jeleket követelnek Jézustól; Mk 15,12: „szálljon le a

keresztről és hiszünk neki”; Mt 12,7: „nem áldozatbemutatást akarok...”; Jn 2,16: „ne tegyétek az Atya házáat [vállási] üzletközponttá”). – *b) Simuljunk bele a teremtés rendjébe*; ebben az esetben ugyanis nem lesznek ökológiai katasztrófák, mert önzésünkkel nem tesszük tönkre a Földet; nem fogunk megmentő csodákat várni Istentől, mert „elfogadjuk” a katasztrófákat és a halált is; az örök élet távlatában fogunk gondolkodni és cselekedni, akár „hegyeket mozgató” hatékonysággal is (Mk 1,13: vadállatokkal élt és „angyalok” szolgáltak neki; Mt 6,25-30: madarak, virágok példája; Mt 13,31-33: a mustármag és a kovász példája; Mk 10,6: „kezdetben” másképp volt; Mk 4,40: „mit féltetek?”; Mk 9,31: az „emberfia” [= minden ember] „harmadnapra” [= a halál után hamarosan] föltámad; Mk 9,23; Mt 17,20: „minden lehetséges annak, aki hisz”: „a hegy is átmegy amoda”). – *c) Vessük be önmagunkat, azaz mi tegyük meg Isten „akaratát”, éljünk az Ő tervei, elgondolásai szerint* (Mt 6,10) – ezáltal aztán olyanok leszünk, mint Ő (Mt 5,45: „fiai” leszünk, „istenekké” válunk; 26,39: „legyen meg a Te akaratod”; Lk 6,46: „nem aki mondja... hanem aki megteszi Isten akaratát”; Mt 23, 23-26; Mk 12,33: nem vallási előírásokat kell teljesíteni, hanem Istent „egészen”,

és a felebarátot „mint önmagunkat” szeretni, irgalmasnak és hűségességek lenni; Lk 17,21: „Isten országa rajtatok fordul” – Mt 5,9: a békeségteremtők Isten „fiai”; Mt 5,45: az ellenség iránti szeretettel lesztek „fiai” Istennek, aki fölkelti napját...; Lk 15,24: „a fiam föltámadt... megkeült...”: lehet mindig újrakezdeni).

Mondhatná persze valaki: a történelem azt is bizonyítja, hogy a jézusi megoldások sem működnek, nem oldják meg az örök emberi problémákat; és majdnem igaza is lenne az illetőnek, de csak majdnem, azaz még sincs. Az emberiség ugyanis még sosem próbálta ki a jézusi javaslatokat (tudatlanságból és/vagy gyávaságból, most mindegy), legalábbis társadalmi méretekben még sosem, pedig ez előfeltétele lenne a hatékonyságnak. (Vagy ha – legalább csíraszerűen – mégis kipróbálták valakik, mint a paraguayi jezsuita redukcióban, akkor azt tüzzel-vassal vérbe fojtották, és éppen azért, mert működött...) Hogy nagyon is működőképes megoldásokat javasolt Jézus, mutatják például Desmond Tutu anglikán püspök „igazságfeltáró bizottságai” Dél-Afrikában: büntetés veszélye nélkül szembesítik az érintetteket az igazsággal – megrendítő eredményekkel...

Gromon András

